

УДК 37.0 (1) (14)

DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310/2023-105-1-14-21>

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ФІЛОСОФІЇ З ЗАЛУЧЕННЯМ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ

О. Г. Алієва

ORCID 0000-0002-7862-4898

Г. О. Дьяковська

ORCID 0000-0002-7558-9193

У статті обґрунтована проблема доречності введення інтерактивних методів у процес освоєння філософії. Теперішній стан розвитку інформаційних технологій чинить чималий вплив не лише на процес підготовки студентів, а й на їх самих, через те що, входячи до аудиторії, ми тепер маємо справу зі студентами, які залежать від сучасних гаджетів та Інтернету. Це має як переваги, так і недоліки. Велика роль надається методам активного пізнання, самоосвіті, дистанційним освітнім програмам. Названо переваги застосування інтерактивного навчання, охарактеризовано вплив інтерактивних технологій навчання на формування комунікативної компетентності студентів під час вивчення філософії. Наведено приклади з власної навчально-педагогічної діяльності.

У статті доведено, що метою введення у процес вивчення зазначеної дисципліни інтерактивних методів є надання більш комфортних умов навчання, де студенти співдіють один з одним, відбувається взаємодія викладача і студента, яка орієнтує здобувачів на розвиток їх інтелектуальних, творчих та комунікативних навичок.

Ключові слова: *інтерактивні методи; інтерактивні технології; робота в малих групах; карусель; акваріум; робота в парах; робота в трійках; комунікативні навички; компетентнісний підхід.*

Постановка проблеми у загальному виді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Для підготовки конкурентоспроможних майстерних фахівців, на відміну від минулого часу, існує вимога в реконструкції змісту та оновлення методики викладання філософії. Поворот України до ринкових відносин, прав і свобод особи зажадав переосмислення політики в галузі освіти, яка тепер орієнтована насамперед на задоволення потреб особистості, що призвело до значних змін у виборі методів навчання. Важливо, щоб в Україні забезпечувався

прискорений, випереджальний інноваційний розвиток освіти шляхом оновлення змісту освіти та організації навчально-виховного процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми й на які спирається автор. Використання інтерактивних методів і технологій навчання як технологій, що сприяють соціальному становленню особистості, розглянуті в роботах вітчизняних науковців – О. Січкарука (2016), О. Стельмаха (2017), А. Король (2013), Н. Тверезовської (2009) та ін. Проблема інтерактивного спілкування присвячені наукові праці М. Богомолової (2016), групові технології, колективний спосіб навчання підлягали вивченню в трудах В. Дяченко (2005), технології дидактичного конструювання, проєктні технології розглядалися В. Гузеєвим (2014), ігрові технології навчання – Й. Гензергом (1935), проблемне навчання є основною темою досліджень Г. Вернера (1975), інтерактивні технології як різновид інноваційних методів розглянуто Н. Гай (2009).

Цікавий приклад наводять українські дослідники інтерактивного навчання О. Пометун (2002) та Л. Пироженко (2002), які, пояснюючи метод інтерактивних технологій, звертають увагу на те, що наш мозок має такі ж властивості, як і комп'ютер. Щоб комп'ютер працював, його потрібно ввімкнути. Пов'язати те, що нам викладають, з тим, про що ми вже маємо уяву і те, про що ми думаємо, повинен наш мозок.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Між тим, застосування інтерактивних методів і технологій навчання у філософії та освіті в цілому недостатньо вивчено і потребує подальших досліджень. Так, дискусійним залишається питання про дійсні переваги застосування інтерактивного навчання. Сьогоднішні студенти спрямовані на образне засвоєння інформації, крім того, вони мають значні дилеми з концентрацією уваги та сприйняттям аудіоінформації. Сучасні інформаційні технології відкривають нові перспективи для підвищення ефективності освітнього процесу. Останнім часом, коли через пандемію та війну більшість ЗВО перейшли на дистанційну форму навчання, змінюється сама парадигма освіти.

Мета статті – аналіз можливостей, переваг, потенцій впровадження інтерактивних методів навчання у реалізацію освітньо-виховного процесу при вивченні філософії у вищій школі.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Натомість репродуктивній системи навчання у вишу необхідно поступово запроваджувати креативно-творчу систему. А для цього слід завзято вживати у навчальному процесі сучасні педагогічні технології, бо тільки вони здатні забезпечити

самореалізацію молоді. Для сьогодення на ринку робочої сили має значущість не суто рівень освіти, а хист фахівця в першу чергу розв'язувати виникаючі професійні задачі.

Некогерентним аспектом є й те, що студенти, по-перше, мають можливість користуватися значною кількістю інформації, по-друге, наявність значного обсягу інформації зобов'язує студентів мислити аналітично та критично, що дозволяє розбиратися в інформаційному потоці. Зміни, що відбуваються у вищій освіті, обумовлені істотним зрушенням інноваційної особистісно-розвиваючої парадигми освіти, необхідністю використання інтелектуально-творчого потенціалу людини для творчої діяльності в усіх сферах життя. Використання інтерактивних методів навчання – один з провідних напрямків вдосконалення підготовки студентів і обов'язкова умова ефективного впровадження компетентнісного підходу. Формування компетенцій передбачає застосування нових технологій і форм реалізації в навчальній роботі. Чільним пріоритетом системи вищої освіти в Україні мусить стати рішення завдання підготовки високо інтегрованих кадрів на основі принципу зацікавленості слухача. З огляду на це, вважаємо, що викладачам доречно застосовувати подібні засоби та методи навчання, які були б доречні в активізації творчої здатності студента, прагнення до засвоєння нового матеріалу (підвищення мотивації до навчання, засвоєння системи професійних знань і компетенцій).

Інтерактивне навчання має багато переваг в порівнянні із традиційним. Дослідники встановили – при лекційній подачі матеріалу засвоюється не більше 20% інформації, в той час як в дискусійному навчанні – 75%, а в діловій грі – близько 90%. Основна відмінність інтерактивного навчання – в активній взаємодії учасників. У сучасному світі вже виключено викладати філософію традиційно, коли у центрі знаходиться викладач, а студенти безмовно сприймають матеріал.

Використання інтерактивних технологій надає студентам, по перше, пізнавальну незалежність та творчу ініціативу. Саме використання таких технологій є одним з генеральних принципів організації навчально-виховного процесу. Введення інтерактивних методик, при викладанні філософії, дає змогу докорінно міняти ставлення до об'єкта навчання. Об'єкт перероджується на суб'єкт, при рухливій співдії учасників, які залучені у навчальний процес. У роботах вчених-педагогів інших країн новаторський підхід одержав назву «навчання за методом участі» чи «кооперативне навчання», коли є можливість обмінюватися думками щодо кожної проблеми, а також є змога аналізувати ту чи іншу подію. Це сприяє не лише більшому усвідомленню академічного матеріалу, а й зростанню інтелекту, мислення і мовлення (Бугайчук, 2016, с. 15). Піддаючи критичній оцінці свої

дії і дії партнерів, котрі залучені до навчального процесу, учасники реформують особисту модель поведінки, швидше засвоюють матеріал та набувають досвід. Інтерактивні методи є не тільки засобом удосконалення навчання, але є засобом примноження виховних впливів. Дії викладача на інтерактивних заняттях спрямовані на активну діяльність самих студентів.

Якщо звернутися до анналів зародження інтерактивного навчання, то його можна знайти і у стародавніх трактатах. Наприклад, Конфуцій у школі, яку він і заснував, не додержувався регламентованих за часом, а також за змістом навчальних занять. Засвоєння знань і виховання проходило у формі довільних бесід і мали вони евристичний характер. Сократ змушував своїх слухачів за допомогою цікавих запитань і відповідей відкривати «істину». Платон пропонував починати навчання дітей з шестирічного віку, а засвоювати науки завдяки іграм, бесідам, казкам, пісням тощо.

Інтерактивне навчання вбачає кардинальну зміну методичних шаблонів, що утворилися у викладачів вищих навчальних закладів. Студент повинен ставати і співавтором лекції, а це позитивно впливає не лише на досконале розуміння запропонованого викладачем матеріалу, а і на розвиток мислення та мовлення. Студенти, завдяки запровадженню інтерактивних вправ, не тільки закріплюють опанований матеріал, але і одночасно осягають новий. Дякуючи інтерактивним технологіям, креативний характер дистанційного навчання може справдитися за рахунок конкуренції та змагання студентів (організація дискусій, дебатів, проблемних питань та ін.). Насамперед це важливо для підняття їх творчого потенціалу.

Викладач філософії на занятті неодмінно мусить використовувати такі інтерактивні форми, як: кейс-технології, відеоконференції, «круглі столи», «мозковий штурм», фокус-групи, ділові і рольові ігри, case-study. Ці інтерактивні методи формують у студентів:

- 1) бажання до неодмінного професійного самовдосконалення;
- 2) професійно-пізнавальну потребу в майбутній діяльності;
- 3) здатність розв'язувати ускладнені завдання;
- 4) обізнаність студентів у процесі професійної підготовки.

Неодмінним чинником інтерактивних методів навчання є всеосяжне використання електронних засобів і інформаційних технологій (ІТ).

Про доцільність поєднання теорій, підходів, методів навчання висловлює думку більшість сучасних науковців. Застосування ІКТ у навчанні стало настільки органічним елементом, що сучасний освітній процес пропонується розуміти як «змішану модель» навчальних практик і методів поряд із застосуванням інноваційних технічних засобів навчання.

Осягаючи питання результативного використання інтерактивних технологій розвитку спеціалістів, ми робимо акцент на організаційно-методичній складовій забезпечення навчального процесу.

Процес включає наступні етапи:

- етап планування, діяльною фазою якого має бути дослідження потреб аудиторії у практичному навчанні, уважне ставлення до контингенту учасників групи, формулювання цілей навчання, очікуваного результату тощо;

- етап підготовки, до складу якого слід зарахувати опрацювання змісту методів (інтерактивних) навчання з фіксованою структурою лейтмотивів імітаційних і неімітаційних методів до кожної теми, зібрання допоміжних засобів, опрацювання критеріїв оцінки знань студентів, а також якісну самопідготовку викладача;

- етап реалізації, чільною складовою якого мусить стати концепт-презентація курсу (це може бути проблемна лекція чи міні-лекція, у процесі якої викладач повинен визначити проблемні та контрольні питання і таким чином заохочувати до обговорення аудиторію);

- етап контролю, основне завдання якого – порівняння, співставлення запланованого і отриманого результату, а підсумковим етапом процесу контролю повинно бути представлення звіту.

Слід пам'ятати, конструктивний діалог між партнерами навчального процесу в межах реалізації інтерактивних технологій навчання можливий і актуальний тільки за умови наявності у викладача філософії професійних і приватних якостей, що сприяють успішній взаємодії зі студентом. З іншого боку, повинно відбуватись ефективне поєднання різних форм комунікацій на основі використання різноманітних каналів спілкування. Вживання новітніх (інтерактивних) технологій у викладанні філософії налаштовує студентів до завзятої співучасті в осяганні навчальних матеріалів, запровадження сталого інспектування процесу засвоєння академічного учбового матеріалу, активізування ролі викладача в формулюванні учбового процесу.

Без огляду на полеміку щодо потенції та доцільності лекції, вона все ж таки залишається однією з визначних форм навчання студентів. Альтернативній звичайній лекції науковці запропонували інтерактивну лекцію. Ми можемо виділити такі види інтерактивних лекцій: лекція-прес-конференція, лекція-діалог, лекція з запланованими помилками, проблемна лекція, лекція удвох, лекція-візуалізація та ін.

Під інтерактивною лекцією ми розуміємо лекцію з компонентами інтерактивних методів, технік та вправ. Створити семінар насправді привабливим дозволяють інтерактивні методики, саме вони підштовхують

студентів до знаходження нових знань. Ці методики позитивно впливають на розвиток творчих задатків, мислення студента, потужності набутого досвіду та майстерності, викликають бажання до активної мисленнєвої роботи.

Таким чином, основною умовою інтерактивних занять є цікаві вправи з філософії, які і виконують студенти. Головна відмінність інтерактивних вправ від традиційних зводиться до того, що виконуючи завдання, студент не стільки закріплює раніше опанований матеріал, скільки вивчає досі незнаний. Тому, створюючи навчальний процес, важливо урахувати залучання до процесу пізнання абсолютно всіх студентів групи. В згуртованому дійстві має значення, що будь який студент реєструє свій особистий значний внесок, що відбувається під час обміну думками. В процесі впровадження тих чи інших інтерактивних технологій викладач стає провідником навчально-пізнавальної, самостійної, інформативної та креативної діяльності студентів; у нього є змога для покращення процесу навчання, розвитку комунікативної компетенції студентів та цілісного розвитку їх індивідуальності.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, одною з умов удосконалення навчального процесу у вищій школі України є застосування на заняттях з філософії інтерактивних технологій навчання. Покладання надій сьогодишньої освіти на розвиток самостійної пізнавальної діяльності студентів, урахування індивідуальних шляхів і розвитку здібностей молодих людей вимагає впровадження доречних педагогічних технологій. Використання інтерактивних методик у навчальному процесі вищої школи під час оволодіння філософією створює умови для розвитку самореалізації особистості та допомагає досягти високого рівня розумового зростання студентів. Адже тільки вправне планування і здійснення двох складових навчання — наочно-змістовної і, обов'язково, процесуальної — підводять також і до формування терпимості і відкритості як генеральної сингулярності в українському громадянському суспільстві. Найбільшою мірою це залежить від педагогічної вправності викладача, у тому числі від прояву його особистої толерантності в освітньому процесі. Отже, вводити в навчальний процес будь яких закладів вищої освіти новітні технології навчання є потребою сучасного суспільства.

Література

1. Бугайчук К. Л. Змішане навчання: теоретичний аналіз та стратегія впровадження в освітній процес вищих навчальних закладів. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2016. Том 54. № 4. С. 1-18. (дата звернення: 28.02.2019).

2. Гай Н. М. Використання інтерактивних технологій на уроках спеціальних дисциплін. *Педагог професійної школи: методичний посібник* / [За заг. ред. Т. М. Герлянд]. Київ : ІСТО АПН України, 2009. Вип. 1. С. 57–64.
3. Інтерактивний освітній простір ЗВО: матеріали всеукраїнського науково-практичного вебінару (м. Вінниця, 4 березня 2019 р.) / відп. ред. Л.Б. Ліщинська. Вінниця : ВТЕІ КНТЕУ, 2019. 93 с.
4. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід : метод. посіб. / авт.-уклад. О. Пометун, Л. Пироженко. Київ : АПН, 2002. 136 с.
5. Мельничук І. М. Теорія і методика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників засобами інтерактивних технологій у вищих навчальних закладах: дис. ... докт. пед. наук. Тернопіль, 2011. 585 с.
6. Січкарук О. Інтерактивні методи навчання у вищій школі: навч.-метод. посіб. Київ: Таксон, 2016. 88 с.

References

1. Buhaichuk, K. L. (2016). Zmishane navchannia: teoretychnyi analiz ta stratehiia vprovadzhenia v osvitnii protses vyshchych navchalnykh zakladiv [Mixed studies: theoretical analysis and strategy of introduction in the educational process of higher educational establishments]. *Informatsiini tekhnologii i zasoby navchannia. Tom 54. № 4*. S. 1-18. (date of appeal: 28.02.2019) (ukr).
2. Hai, N. M. (2009). Vykorystannia interaktyvnykh tekhnologii na urokakh spetsialnykh dystsyplin [The use of interactive technologies in the lessons of special disciplines]. *Pedahoh profesiinnoi shkoly: metodychnyi posibnyk* / [Za zah. red. T. M. Herliand]. Kyiv : IPTO APN Ukrainy. Vyp. 1. S. 57–64 (ukr).
3. Interaktyvnyi osvitnii prostir ZVO [Interactive educational space of higher education institutions] (2019): materialy vseukrainskoho naukovo-praktychnoho vebinaru (m. Vinnytsia, 4 bereznia 2019 r.) / vidp. red. L.B. Lishchynska. Vinnytsia : VTEI KNTEU (ukr).
4. Interaktyvni tekhnologii navchannia: teoriia, praktyka, dosvid [Interactive learning technologies: theory, practice, experience] (2002): metod. posib. / avt.-uklad. O. Pometun, L. Pyrozhenko. Kyiv : APN (ukr).
5. Melnychuk, I. M. (2011). Teoriia i metodyka profesiinnoi pidhotovky maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv zasobamy interaktyvnykh tekhnologii u vyshchych navchalnykh zakladakh [Theory and methods of professional training of future social workers by means of interactive technology in higher educational institutions]: dys. ... dokt. ped. nauk. Ternopil (ukr).
6. Sichkaruk, O. (2016). Interaktyvni metody navchannia u vyshchii shkoli [Interactive teaching methods in higher education]: navch.-metod. posib. Kyiv: Takson (ukr).

METHODS OF TEACHING PHILOSOPHY INVOLVING INTERACTIVE METHODS**O. H. Aliieva, H. O. Diakovska**

Modern information technology opens new prospects for improving the efficiency of the educational process. The paradigm of education itself is changing. An important role is given to the methods of active cognition, self-education, distance educational programs. The article proves that the purpose of using interactive methods in the study of these courses is to create a comfortable learning environment in which all students interact with each other, where classes provide an opportunity to discuss various issues, prove, argue their own views, i.e., interaction between teacher and student, which orient the individual to the development of their creative and mental abilities and communication skills.

Orientation of modern education on the development of the independent cognitive activity of students, taking into account personal paths and opportunities requires the development and implementation of appropriate pedagogical technology. The use of interactive methods in the educational process of higher educational institutions in the study of philosophical courses creates conditions for the development of self-realization of the individual and helps to achieve high intellectual development of students.

After all, to the extent, it depends on the pedagogical skills of the teacher, including the manifestation of their personal tolerance in the educational process. The introduction of interactive learning technology in the pedagogical process of higher educational institutions is a necessary condition for the optimal development of both learners and those who teach.

Key words: *interactive methods, interactive technology, work in small groups, roundabout, aquarium, work in pairs, work in threes, communication skills, competency approach.*

Алієва Ольга Георгіївна – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Дніпро, Україна). E-mail: alievaol@ukr.net

Aliieva Olha Heorhiivna – Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor of the Department of Philosophy, History and Socio-humanitarian Courses of SHEI “Donbas State Pedagogical University” (Dnipro, Ukraine). E-mail: alievaol@ukr.net

Дьяковська Галина Олександрівна – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Дніпро, Україна). E-mail: dyakovskaya85@gmail.com

Diakovska Halyna Oleksandrivna – Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor of the Department of Philosophy, History and Socio-humanitarian Courses of SHEI “Donbas State Pedagogical University” (Dnipro, Ukraine). E-mail: dyakovskaya85@gmail.com